

17.5.2011

---

141 §

3.5.2011 pöydälle pantu asia

LAUSUNTO LUONNOKSESTA LAIKSI IÄKKÄÄN HENKILÖN
SOSIAALI- JA TERVEYSPALVELUJEN SAANNIN TURVAAMISESTA

Terke 2011-449

Esityslistan asia TJA/4

TJA Terveyslautakunta päätti antaa luonnoksesta laiksi iäkkään henkilön sosiaali- ja terveyspalvelujen saannin turvaamisesta seuraavan lausunnon:

”Terveyslautakunta pitää iäkkäiden henkilöiden sosiaali- ja terveyspalvelujen saannin turvaamista erittäin tärkeänä. Helsingin kaupungin strategiaohjelmassa 2009 - 2012 hyvinvointipalveluiden saatavuuden ja laadun turvaaminen on keskeistä. Kaikille kaupunkilaisille pyritään tarjoamaan käyttäjälähtöiset palvelut. Asukkaiden omaa osallisuutta halutaan lisätä ja vastuuta vahvistaa. Nämä tavoitteet koskevat myös iäkkäitä henkilöitä. Iäkkäitä koskeva erityistavoite liittyy toimintakyvyn säilymisen edistämiseen erilaisin kaupungin omin toimin sekä yhteistyössä muiden tahojen kanssa. Näitä seikkoja korostetaan myös lakiluonnoksessa.

Luonnoksessa pyritään vahvistamaan iäkkään henkilön oikeuksia ja menettelyjä yleislainsäädännössä jo säänneltyihin palveluihin. Lain perustelujen mukaan tällöin on kuitenkin varmistettava, ettei samalla suljeta pois tai hankaloiteta iäkkään henkilön oikeutta muihin hänen tarvitsemiinsa palveluihin, vaikka lailla ei rajoitetakaan tarvittavaa hoitoa. Terveyspalvelujen osalta em. ongelma korostuu, koska oikeus terveyspalveluihin riippuu henkilön terveystarpeista ja todetusta hoidontarpeesta eikä esimerkiksi iästä. Terveyslautakunta esittää, että lain jatkovalmistelussa otetaan iän lisäksi huomioon lain velvoitteiden kohdentaminen palvelutarpeen mukaan.

Terveyslautakunta pitää myös tärkeänä, että iäkkäiden tilannetta tarkastellaan kokonaisvaltaisesti meneillään olevassa sosiaalilainsäädännön uudistamistyössä sekä sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain valmistelussa.

Sekaannusta lakiluonnoksessa liittyy käsitteiden määrittelyyn ja tätä lakiluonnoksen perusteluissa pohditaan. Iäkäs ihminen on määritelty lakiluonnoksessa eri tavoin kuin esimerkiksi terveydenhuoltolaissa ja lakiluonnoksen eri pykälät koskevat eri-ikäisten henkilöiden ryhmiä.

17.5.2011

Terveyslautakunta katsoo, että käsitteiden määrittelyä tulee jatkovalmistelussa selkeyttää, jotta laki toimisi käytännössä.

Hoitohenkilöstölle on asetettu velvoite valvoa hoitoyksiköiden laatua ja ilmoittaa epäkohdista. Laadun valvontaa voisi laajentaa esim. velvoittamalla yksiköt vuosittaiseen hoidon laadun arviointiin.

Lakiluonnoksen palvelujen saannin turvaamista koskeva osuus toisi kunnille uusia velvoitteita. Näiden kustannusvaikutuksia ei luonnoksen perusteluissa tarkastella eikä niihin luvata kunnille taloudellista tukea. Jatkovalmistelun yhteydessä tulisi laatia arvio lakiluonnoksen kunnille mahdollisesti aiheuttamista lisäkustannuksista.

Vaikka lakiluonnokseen liittyy lisätyöstämistä vaativia kysymyksiä, lakiluonnoksen hyvänä puolena voidaan pitää sitä, että se parantaisi iäkkäiden ihmisten asemaa. Iäkkäällä ihmisellä olisi lain mukaan oikeus palvelussuunnitelmassa määriteltyyn hoivaan ja kuntoutukseen sosiaalipalveluissa silloin, kun hänen palvelutarpeensa on monipuolisesti arvioitu ja tarpeet kirjattu palvelusuunnitelmaan. Lisäksi lakiluonnoksessa esitetty vastuutyöntekijä toimisi iäkkään ihmisen tukena sosiaali- ja terveyspalveluiden toteutumista koordinoidessaan. Vanhusneuvostoilla olisi nykyistä jämäkempi asema välittää iäkkäiden ihmisten ääni kaikkeen sellaiseen päätöksentekoon, joka koskee iäkkäitä ihmisiä.

Palveluja tarvitsevien iäkkäiden ihmisten erityistarpeiden huomioimiseksi lakiluonnoksen jatkotyöstäminen iäkkään henkilön sosiaali- ja terveyspalvelujen saannin turvaamiseksi on kannatettava em. kommentit huomioiden. Samalla on vielä arvioitava lakiluonnoksen liittyminen sosiaalihuoltolain kokonaisuudistukseen.

Terveysvaikutusten arviointi

Terveysvaikutusten arvioinnin keskeinen näkökulma on se, tukeeko iäkkäiden hoito ja hoiva heidän päivittäistä selviytymistään ja toimintakykyään. Tähän voidaan ratkaisevasti vaikuttaa asianmukaisilla, oikea-aikaisilla ja riittäväillä sosiaali- ja terveyspalvelulla. Näiden saavutettavuuteen, kattavuuteen ja laatuun voidaan vaikuttaa lainsäädännöllä.”

Pöytäkirjanote kaupunginhallitukselle.

Käsittely Edellä oleva päätös syntyi kahden äänestyksen jälkeen.

17.5.2011

Varapuheenjohtaja Muurinen ehdotti jäsen Kuuskosken kannattamana annettavaksi päätöksestä ilmenevän ehdotuksen mukainen lausunto.

Jäsen Autti ehdotti jäsen Leppäsen kannattamana, että lausunnon 6. kappaleen jatkoksi lisätään seuraava lause: ”Samalla tulisi arvioida hoitohenkilöstömitoitusten kirjaamista lakiin ikäihmisten hoivan ja palvelujen saannin turvaamiseksi sekä niiden vaikutusta kuntatalouteen.

Ensimmäisessä äänestyksessä varapuheenjohtaja Muurisen ja jäsen Autin muutosesitysten välillä todettiin lautakunnan äänin 6 (Heistaro, Kousa, Kuuskoski, Muurinen, Snäll, Tuominen) - 2 (Autti, Leppänen) puheenjohtajan pidättyessä äänestyksestä olevan varapuheenjohtaja Muurisen esityksen kannalla.

Toisessa äänestyksessä esittelijän ehdotuksen ja varapuheenjohtaja Muurisen muutosesityksen välillä todettiin lautakunnan äänin 8 (Autti, Heistaro, Kousa, Kuuskoski, Leppänen, Muurinen, Snäll, Tuominen) - 1 (Malinen) kannattavan varapuheenjohtaja Muurisen esitystä.

Tämän jälkeen jäsen Autti jätti pöytäkirjaan seuraavan eriävän mielipiteen:

”Sosiaali- ja terveysministeriön ja Suomen Kuntaliiton antamassa ikäihmisten hoitoa ja palveluja koskevassa laatusuosituksessa kuvataan henkilöstön mitoitusterusteita ja annetaan suosituksia henkilöstön vähimmäismitoituksesta ympärivuorokautisessa hoidossa. Suositusten tarkoituksena on ollut ohjata kuntia huomioimaan vanhustenhuollon henkilöstömitoituksessa asukkaiden toimintakyky, heidän avun tarpeensa, asiakasturvallisuus sekä henkilöstön hyvinvointi. Useissa kunnissa, mukaan lukien Helsinki, ei ole tällä hetkellä riittävästi henkilökuntaa, jotta laatusuosituksen mukainen hyvä henkilöstömitoitus 0.7-0.8 työntekijää hoidettavaa vanhusta kohden toteutuisi ympärivuorokautisessa hoivassa.

Edellä esitetyn perusteella terveyslautakunnan olisi tullut omassa lausunnossaan esittää, että lain jatkovalmistelussa on arvioitava hoitohenkilöstömitoitusten kirjaamista lakiin ikäihmisten hoivan ja palvelujen saannin turvaamiseksi sekä niiden vaikutusta kuntatalouteen ja valtionosuuksiin.”

Päätösehdotus Terveyslautakunta päättäne antaa luonnoksesta laiksi iäkkään henkilön sosiaali- ja terveyspalvelujen

17.5.2011

---

saannin turvaamisesta seuraavan esittelijän ehdotuksen mukaisen lausunnon:

”Terveyslautakunta pitää iäkkäiden henkilöiden sosiaali- ja terveyspalvelujen saannin turvaamista erittäin tärkeänä. Helsingin kaupungin strategiaohjelmassa 2009 - 2012 hyvinvointipalveluiden saatavuuden ja laadun turvaaminen on keskeistä. Kaikille kaupunkilaisille pyritään tarjoamaan käyttäjälähtöiset palvelut. Aukkaiden omaa osallisuutta halutaan lisätä ja vastuuta vahvistaa. Nämä tavoitteet koskevat myös iäkkäitä henkilöitä. Iäkkäitä koskeva erityistavoite liittyy toimintakyvyn säilymisen edistämiseen erilaisin kaupungin omin toimin sekä yhteistyössä muiden tahojen kanssa. Näitä seikkoja korostetaan myös lakiluonnoksessa.

Luonnoksessa pyritään vahvistamaan iäkkään henkilön oikeuksia ja menettelyjä yleislainsäädännössä jo säänneltyihin palveluihin. Lain perustelujen mukaan tällöin voi olla vaarana, että samalla suljetaan pois tai hankaloitetaan iäkkään henkilön oikeutta muihin hänen tarvitsemiinsa palveluihin. Terveyspalvelujen osalta em. ongelma korostuu, koska oikeus terveyspalveluihin riippuu henkilön terveystarpeista ja todetusta hoidontarpeesta eikä esimerkiksi iästä.

Tämän vuoksi terveyslautakunnan mielestä lain tarpeellisuutta tulee arvioida kriittisesti ja huolellisesti harkiten. Terveyslautakunta ehdottaa, että iäkkäiden tilannetta tarkastellaan kokonaisvaltaisesti meneillään olevassa sosiaalilainsäädännön uudistamistyössä sekä sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain valmistelussa. Näin ehkäistäisiin se mahdollisesti ongelmallinen tilanne, jossa valtaosa yleislakien piiriin kuuluvista henkilöistä, siis ikäihmiset, olisikin osin erityislain piirissä. Ikääntyneille tilanne olisi tällöin varsin monimutkainen.

Sekaannusta liittyy myös käsitteiden määrittelyyn ja tätä lakiluonnoksen perusteluissa pohditaan. Iäkäs ihminen on määritelty lakiluonnoksessa eri tavoin kuin esimerkiksi terveydenhuoltolaissa ja lakiluonnoksen eri pykälät koskevat eri-ikäisten henkilöiden ryhmiä. Tätä terveyslautakunta ei pidä onnistuneena eikä käytännössä toimivana ratkaisuna.

Lakiluonnoksen palvelujen saannin turvaamista koskeva osuus toisi kunnille huomattavan laajoja uusia velvoitteita. Näiden kustannusvaikutuksia ei luonnoksen perusteluissa tarkastella eikä niihin luvata kunnille taloudellista tukea. Terveyslautakunta toteaa, ettei kunnilla ole taloudellisia mahdollisuuksia käytännössä toteuttaa uusia velvoitteita ellei kunnille osoiteta tarkoitukseen täysimääräistä

17.5.2011

---

lisärahoitusta ja siksi terveyslautakunta vastustaa ehdottomasti luonnoksessa esitettyjä, erittäin suuria ongelmia palvelutuotannolle aiheuttavien lisävelvoitteiden määräämistä.

Edellä oleviin näkökohtiin viitaten terveyslautakunta ei kannata luonnosta laiksi iäkkään henkilön sosiaali- ja terveyspalvelujen saannin turvaamisesta.

Terveysvaikutusten arviointi

Terveysvaikutusten arvioinnin keskeinen näkökulma on se, tukeeko iäkkäiden hoito ja hoiva heidän päivittäistä selviytymistään ja toimintakykyään. Tähän voidaan ratkaisevasti vaikuttaa asianmukaisilla, oikea-aikaisilla ja riittävillä sosiaali- ja terveyspalvelulla. Näiden saavutettavuuteen, kattavuuteen ja laatuun voidaan vaikuttaa lainsäädännöllä.

Tietyn ikäryhmän nostaminen erillislainsäädännöllä erityisasemaan terveyspalvelujen saajina saattaa aiheuttaa toiselle haavoittuvalle väestöryhmälle kielteisiä terveysvaikutuksia, kun olemassa olevia voimavaroja ja palveluja joudutaan lain perusteella enenevästi kohdentamaan iän eikä terveystarpeiden perusteella.”

Esittelijä

Hallintokeskus on pyytänyt terveyslautakunnalta 18.5. 2011 mennessä lausuntoa sosiaali- ja terveysministeriön (STM) luonnoksesta laiksi iäkkään henkilön sosiaali- ja terveyspalvelujen saannin turvaamisesta. Lausunto on pyydetty myös sosiaalilautakunnalta sekä talous- ja suunnittelukeskukselta. Kyseessä ei ole hallituksen esitys ko. laiksi, vaikka pyynnössä näin todetaan.

./.. Hallintokeskuksen pyyntö sekä STM:n lausuntopyyntö, lakiluonnos ja sen yksityiskohtaiset perustelut ovat tämän lausunnon liitteenä.

Lakiluonnos on laadittu peruspalveluministeri Paula Risikon asettamassa työryhmässä, jonka tehtävänä oli laatia peruslinjaukset ikäihmisten palvelujen kehittämiseksi tarvittavasta lainsäädännöstä sekä tehdä esitykset lain sisällöstä ja muodosta. Työryhmä on kuullut laajasti ikäfoorumia, johon osallistui iäkkäitä ihmisiä sekä iäkkäiden ihmisten palveluiden ja palvelujärjestelmän, kuntien, valvonnan ja vanhusoikeuden asiantuntijoita.

Luonnoksen mukaan lain tarkoitus on edistää iäkkäiden henkilöiden hyvinvointia, terveyttä ja toimintakykyä sekä varmistaa, että heidän

17.5.2011

---

oikeutensa sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin toteutuu sekä vahvistaa heidän osallisuuttaan omiin asioihinsa vaikuttamisessa.

Lakiluonnoksen yleiset säännökset sisältävät kuvauksen lain soveltamisalasta, keskeisten käsitteiden määritelmät (iäkäs henkilö, vanhuuseläkettä saava henkilö, palvelut, palvelutarpeen selvittäminen, palvelusuunnitelma, hoitosuunnitelma, hoiva ja kuntoutus), toimeenpanosta, suhteesta muihin lakeihin sekä suunnittelusta ja rahoituksesta.

Vanhuseläkettä saavien henkilöiden hyvinvoinnin, terveyden ja toimintakyvyn edistämiseen liittyvät pykälät koskevat kunnan suunnitteluvastuuta, viranomaisten yhteistyövelvoitetta sekä neuvontapalveluiden ja hyvinvointia, terveyttä ja toimintakykyä edistävien kotikäyntien järjestämistä. Iäkkään henkilön palvelutarpeeseen vastaamiseen liittyvät pykälät koskevat palvelutarpeen selvittämistä, vastuutyöntekijän nimeämistä, palvelu- ja hoitosuunnitelmien laatimista, oikeutta palveluihin, hoivan ja kuntoutuksen järjestämistä, palvelujen toteuttamista ohjaavia periaatteita sekä henkilön osallisuutta asiakasprosessissa ja palvelujen kehittämisessä. Erinäiset säännökset koskevat palveluista perittäviä maksuja, muutoksenhakua, vanhusneuvostoa, valvontaa ja henkilökunnan ilmoitusvelvollisuutta, ilmoituksista seuraavia toimenpiteitä sekä odotusaikojen julkaisemista.

Luonnos sisältää lain yksityiskohtaiset perustelut, joissa kuvataan lukuisia lakiin liittyviä haasteellisia näkökohtia. Näitä ovat esimerkiksi lain piiriin kuuluvien väestöryhmien määrittelemisen ongelmallisuus, määritelmien erilaisuus eri laeissa sekä lain suhde muihin lakeihin ja laatusuosituksiin. Luonnoksen mukaan terveyden- ja sairaanhoidon saannista säädettäisiin jatkossakin terveydenhuoltolaissa.

Lisätiedot:

Nuutinen Hanna-Leena, erityissuunnittelija, puhelin 310 42662